Tekstit: HARRI KUUSISAARI | Madrid

Fabian Panisellon johtama Plural on Espanjan tunnetuimpia nykymusiikkiyhtyeitä. Se toimii BBVA-säätiön tuella ja konsertoi aktiivisesti ympäri Eurooppaa.

Zarzuela on etenkin madridilaisten keskuudessa erittäin suosittu musiikkiteatterin muoto.

Espanja on viime vuosikymmeninä satsannut hurjasti klassisen musiikin infrastruktuuriin, mutta menossa oleva talouskriisi on merkinnyt ikävää takapakkia. Ilmapiiri on silti pikemmin sisuuntunut kuin lamaantunut. Suurista saavutuksista ei luovuta noin vain.

© RAFA MARTIN

ESPANJA
taistelee kulttuuristaan

Espanjan Kansallisorkesteri on vireä soittajisto, jonka yritteliästä asennetta rahahuolet eivät lannista. Tässä orkesteri kotisalissaan Auditorio Nacionalessa.

"POLIITIKOT OVAT LÄPIMÄTIÄ kaikki! Eivät he yhteistä hyvää aja vaan puoluetovereidensa, ystäviensä ja sukulaistensa etua." Kipinät sinkoilevat, kun kolme Espanjan Kansallisorkesterin muusikkoa, viulisti **Joan Espina**, alttoviulisti **Christina Pozas** ja lyömäsoittaja **Juanjo Guillem** kommentoivat maansa tilaa konserttitalonsa takahuoneessa Madridissa.

Juuri päättyneen konsertin päänumerona oli **Shostakovitshin** 13. sinfonia. Sen väkivaltaiset purkaukset tuntuivat saavan kohteensa jostain lähempää kuin natsien hirmuteoista toisen maailmansodan aikana, joista **Jevtushenkon** runot kertovat. Viha omia poliitikkoja kohtaan on nyt pinnassa laajoiksi levinneiden korruptioskandaalien ja kutistuneen elintason vuoksi.

"Pysyisivät erossa edes kulttuurista – mutta mitä vielä! Viimeksi kulttuuriministeriö sekaantui orkesterimme ylikapellimestarin valintaan, ja tuloksena oli se, että olemme yhä ilman maestroa", Guillem sättii.

Muut nyökyttelevät: heidän mielestään Espanjan muusikoissa olisi potentiaalia vaikka mihin, mutta huono administraatio estää monesti kehityksen.

"Me olemme kyllä uhrautuneet suostumalla 10–15 prosentin palkkojen leikkaukseen. Samaan aikaan hinnat ovat kallistuneet niin, että muusikkojen runsaan 2000 euron keskipalkalla hädin tuskin elää. Ei ainakaan Madridissa, joka on puolet muuta maata kalliimpi."

Muusikkojen liitto varmaankin on taistellut heidän puolestaan? "Mikä liitto? Ei meillä sellaista ole", soittajat hörähtävät.

Samaan hengenvetoon he myöntävät olevansa etuoikeutettuja, sillä heillä sentään on työpaikka. Moni kollega on työttömänä ja soittaa kapakoissa. Klassisten muusikoiden visio alastaan on epämääräisen synkeä, he tulkitsevat.

Monen Espanjan kulttuurit

Paljon diplomaattisempi ääni on kellossa Kansallisorkesterin hallintojohtajalla **Félix Alcarezilla**. "Olemme joutuneet leikkaamaan budjettiamme, mutta se ei ole vaarantanut perustehtäviämme", hän muotoilee. "Mitä uuden ylikapellimestarin etsintään tulee, niin se ottaa aikansa. Täytyy varmistaa, että kemiat orkesterin kanssa toimivat."

Kansallisorkesteri voi lunastaa nimeensä liittyvän velvoitteen ainakin sikäli, että muusikoista peräti 85 prosenttia on espanjalaisia. Muualla maassa yli puolet soittajista saattaa olla etenkin Itä-Euroopasta ja Venäjältä tulleita. Tähän on selkeä syy: maan orkesterilaitos kasvoi 1980-luvulla niin nopeasti, että oman maan koulutus ei kyennyt vastaamaan haasteeseen.

Kansallisorkesterin imago ei kuitenkaan ole aina ollut kovin hyvä. Vasta viime aikoina sen status on alettu tunnustaa. Tämä johtunee siitä, että Espanjassa karsastetaan kaikkea keskusjohtoisuutta.

Alueilla on oma identiteetti ja halu päättää asioistaan. Myös kulttuuritukien jaossa on lähdetty hajasijoituksen periaatteesta – Suomestako mallia ottaen?

Kataloniassa kulttuurilaitoksille itsenäisyys on pyhä asia – ja kun raha loppuu, sehän on pelkästään Madridin verenimijöiden syytä. Alueilla painottuvat eri musiikinlajit: Baskimaassa on vahva kuoroperinne, Valenciassa taas puhallinmusiikki on voimissaan.

Myös konserttitaloja ja taidemuseoita on noussut ympäri maata, ja buumin katkaisi vasta muutaman vuoden takainen kiinteistökuplan puhkeaminen. Mm. Valenciaan nousi Palau de les Arts Reina Sofia, **Santiago Calatravan** suunnittelema wau-monumentti. Korkealla profiililla aloittanut ooppera- ja konserttitalo on nyt joutunut karsimaan rajusti ohjelmaansa.

Joan Espinan, Christina Pozasin ja Juanjo Guillemin mukaan tämä on tyypillistä: "Seiniin kyllä satsataan, mutta vasta sitten katsotaan, olisiko varaa myös sisällön tuottamiseen."

Kulttuuri elää sinnitellen

Vuonna 2008 alkanut talouskriisi on luonnollisestikin tuntunut kaikkialla kulttuurissa. Espanjassa on 27 ammattiorkesteria, joiden rahoitus on 80-prosenttisesti subventoitua. Avustukset ovat tippuneet keskimäärin 30 prosenttia, ja arvonlisäveron nosto on pakottanut nostamaan lippujen hintoja. Ooppera ja teatteri ovat kärsineet vielä enemmän.

Tilanne on silti eri kuin pitkiä kulttuuriperinteitään tuhoavassa Hollannissa. Espanja pääsi rakentamaan kulttuurin infrastruktuuriaan kunnolla vasta Francon diktatuurin jälkeen.

"Ammattiorkestereista yli puolet on perustettu viimeisten 25 vuoden kuluessa", muistuttaa maan sinfoniaorkesterien yhdistyksen johtaja **Christina Ward**.

"Vaikka nyt on otettu takapakkia, yksikään orkesteri ei ole joutunut lopettamaan. On selviydytty sinnittelemällä: alentamalla palkkoja, vähentämällä konsertteja ja vierailijoita, rekrytointikiellolla – sekä soittamalla viihteellisempää ja tekijänoikeusvapaata musiikkia."

Ward pitää nykyisen oikeistohallituksen kulttuuripolitiikkaa mielivaltaisena.

"Selvää on, että jos nuorisotyöttömyys on 50 prosenttia ja kaikista peruspalveluista leikataan, ei kulttuuri voi tämän ulkopuolelle jäädä. Asiaa silti auttaisi, jos toimissa olisi joku johdonmukaisuus."

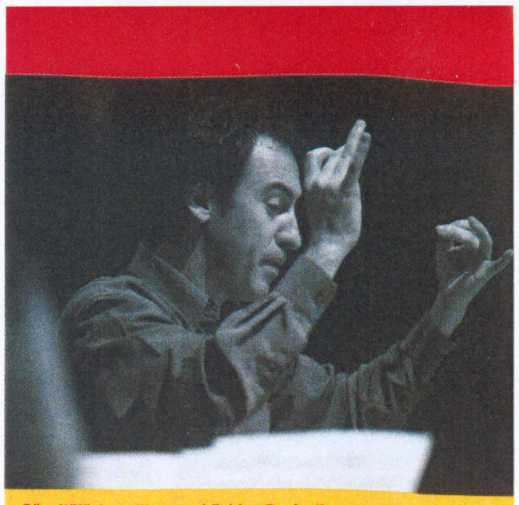

Säveltäjä-kapellimestari Fabian Panisello on vakuuttunut, että Espanjan kulttuuri selviää kriisistä.

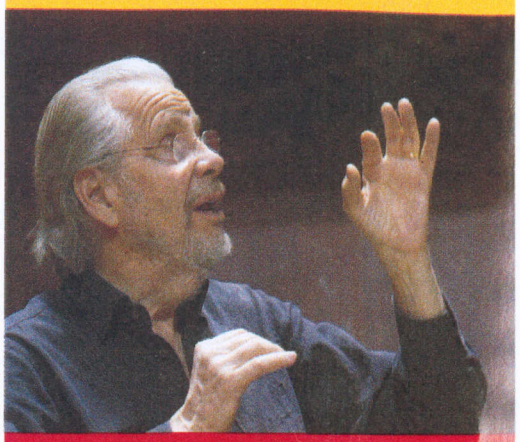

Madridin Reina Sofia -musiikkikorkeakoulun professorit Tom Krause ja Ralf Gothóni (alla) ylistävät koulun henkeä ja toimintamahdollisuuksia erinomaisiksi.

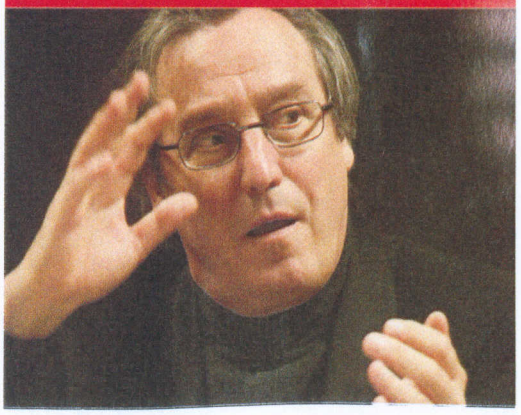

© FUNDACIÓN ALBÉNIZ

"POLIITIKKOMME OVAT LÄPIMÄTIÄ! PYSYKÖÖT EROSSA EDES KULTUURISTA"

Teatro de la Zarzuela on remontoitu alkuperäiseen loistoonsa, ja se on melkein joka ilta täynnä.

Mezzosopraano Teresa Berganza kuuluu Reina Sofia -koulun opettajiin. Tässä hän esiintyy koulun Albéniz de Prosegur -ryhmän kanssa kirjallis-musiikillisessa iltamassa.

Kansallisorkesteri etsii yhä taiteellista johtajaa. (oik. alla)

© ALVARO HURTADO MOLERO

ESPANJAN ORKESTEREISTA YLI PUOLET ON PERUSTETTU VIIMEISTEN 25 VUODEN AIKANA.

Hellimmin säästötoimissa on kohdeltu klassista kuvataidetta, aivan kuten Hollannissa. Ehkä se on päättäjille kulttuurin muodoista vaarattomin.

Yleisöä on klassisen musiikin konserteissa Wardin mukaan hyvin, ja parhaiden orkesterien kehitys on ollut hyvinkin lupaavaa. "Aiemmin espanjalainen kulttuuri oli hyvin yksilökeskeistä, mutta nyt mukaan on tullut enemmän yhteisöllisyyttä."

Ulkopuolisen silmiin kriisi ei välttämättä edes näytä kriisiltä. Madridin Auditorio Nacional de Musican ohjelmissa komeilevat klassisen musiikin tähdet ja kansainväliset orkesterivieraat. Omalle vierailuviikolleni osui Washingtonin Kansallisorkesteri **Christoph Eschenbachin** johdolla. Lipun hinnat kohosivat 170 euroon, mutta sali oli melkein täynnä varakkaan näköistä yleisöä.

1990-luvulla rakennettu konserttikeskus on ulkoisesti arkinen, ei alkuunkaan Valencian veistoksellisen komeuden luokkaa, mutta 1800-paikkaisessa salissa on hyvä akustiikka.

Koulutus kärsii ja loistaa

Eniten huolissaan Christina Ward on koulutuksesta. "Espanjan konservatoriot eivät ole tehtävänsä tasalla, ja musiikin peruskoulutuksessa tehdyt säästöt ovat tuhoisia", hän sanoo.

Reina Sofia -musiikkikoulun akateemisen osaston johtaja, säveltäjä **Fabian Panisello** on samaa mieltä: "Suurin osa konservatorioista elää nykymaailman realiteettien ulkopuolella. Opettajakunnan taso on kovin vaihteleva", Panisello sanoo.

Hänen opinahjonsa Escuela superior de la musica Reina Sofia on sitäkin kirkkaammin erottuva helmi.

Vuonna 1991 perustettu eliittikoulu toimii lähes kokonaan yksityisin varoin ja muistuttaa sikäli amerikkalaista systeemiä. Koulun taustajoukoissa on Espanjan talouselämän eliittiä, ja kunniapresidenttinä on itse kuningatar **Reina Sofia**.

Muutama vuosi sitten valmistunut päärakennus sijaitsee Madridin kunniapaikalla, suoraan kuninkaanlinnan edessä. Tilat ovat moderneja ja toimivia, ja opettajakunnassa on pitkän linjan mestareita kuten pianisti **Dmitri Bashkirov**, sellisti **Frans Helmerson** ja alttoviulisti **Gerard Caussé**. Suomalaisista joukossa ovat **Ralf Gothóni** ja **Tom Krause**.

Koulun periaatteena on tarjota huippuluokan yksilöllistä opetusta, ja siksi opiskelijamäärä on rajattu 5–10:een per aine. Kaikkiaan opiskelijoita on 115. Noin puolet tulee ulkomailta, ja eteläamerikkalaiset otetaan valinnoissa erityisesti huomioon. Opiskelumaksutkaan eivät ole kynnyskysymys, toisin kuin Amerikassa ja Britanniassa, sillä stipendejä saa helposti.

"Espanjalaisten nuorten muusikoiden kärjen taso on nykyisin korkea, mutta heidän täytyy lähes poikkeuksetta lähteä opiskelemaan ulkomaille. Valtaosa palaa takaisin kotimaahan. Tulevaisuus voisi olla hyvinkin valoisa, jos peruskoulutus saataisiin kuntoon ja ellei nykyinen talouskriisi sotke asioita", Fabian Panisello toteaa.

Sotkeeko kriisi yksityisrahoitteisen koulun elämää? "Ei suuremmin, mutta leikkauksia joudutaan tekemään akateemisiin ainesiin. Yksityisopetus on pyhä asia – siihen ei kosketa."

Vapaaksi dogmeista

Espanjan nykysäveltäjien joukossa vallitsee Panisellon mukaan luova ja vireä henki. "Meillä ei kumarreta modernismin dogmeja kuten Keski-Euroopassa. Henkisessä ja tyylillisessä liberaaliudessa uuden musiikin kenttä muistuttaa pikemmin Suomea ja Britanniaa."

"Nuorten parissa on vallalla ehkä liikakin usko omaan itseensä. Ei opiskella tarpeeksi menneiden aikojen sävellyksiä ja tekniikoita", hän toruu.

"Vapauden tunteen toisaalta ymmärtää, sillä Espanjan kansalliset musiikkiperinteet ovat ohuet. Huippu koettiin niinkin kauan sitten kuin 1500-luvun kultaisella aikakaudella. 1700- ja 1800-luvulla tehtiin zarzuelaa ja muuta kevyttä. Vasta 1900-luvun alussa De Fallan sukupolvi toi esiin joitain uutta ja ainutlaatuista, mutta sekin kehitys tyssäsi Francon diktatuuriin."

Paisello on syntyjään argentiinalainen, ja hän sai musiikkikoulutuksensa Buenos Airesissa. Hän jatkoi opintojaan Salzburgis-

Reina Sofia -musiikkikorkeakoulu toimii uudessa talossaan aivan kuninkaanlinnaa vastapäätä.

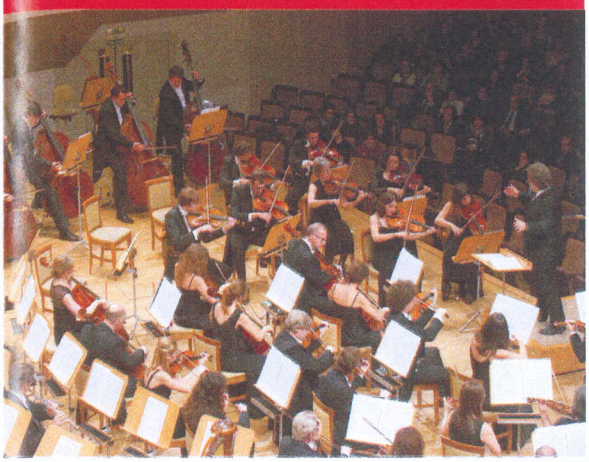

© RAFA MARTIN

sa ja useilla mestarikursseilla, joilla opettajina oli mm. mutkikkaan modernismin guru **Brian Ferneyhough**.

"Luulin silloin, että Ferneyhoughin kurssi on avain tulevaisuuteen. Sitten totesin, että hänen edustamansa tyyli on päin vastoin yhdenlaisen, sinällään fantastisen maailman loppu. Kiinnostuin afrikkalaisesta polyrytmiikasta ja tein siitä tohtorityön."

Polyrytmiikka kuuluu yhä Panisellon musiikissa, kuten myös mieltymys pentatoniikkaan ja muihin "alkukantaisiin" elementteihin. Harmonisella puolella häntä kiinnostaa moduloiminen eri systeemien välillä: diatonisesta musiikista spektriajatteluun ja kromatiikkaan.

"Arkisesti sanottuna pidän nopeasta musiikista, joka soi luonnollisesti ja rikkaasti. Teen parhaillaan oopperaa Buenos Airesin Teatro Colóniin. On jännittävää palata lapsuuteni maisemiin. Voi olla, että tartun ensimmäistä kertaa myös tangoon..."

Panisello toimii myös kapellimestarina, ja hän johtaa perustamaansa Plural-nimistä uuden musiikin yhtyettä. "Emme saa julkista tukea, mutta eri säätiöt ja firmat ovat täällä yllättävänkin halukkaita rahoittamaan pioneerihenkisiä projekteja", hän kertoo. Pääsponsorina on BBVA-säätiö.

Plural on perustanut muutaman muun yhtyeen kanssa verkoston, jossa projekteja kierrätetään eri puolilla Espanjaa. Yhteisö järjestää myös sävellyskilpailua.

Panisello ei näe taloudellista kriisiä fataalina Espanjan kulttuurille: "Luovalle ihmiselle esteet tarkoittavat sitä, että on oltava vielä luovempi ja mietittävä uusiksi sitä, mitä tekee." ■

Populaarin ja korkean VÄLISSÄ

VAIKKA ESPANJA ONKIN PANOSTANUT klassisiin taiteisiin, kansanomaiset perinteet ovat yhä erittäin suosittuja. Flamenco kukoistaa Madridissa sekä ravintolaesityksinä, turistikimaroina että taiteellisesti kunnianhimoisina tuotantoina eri teattereissa.

Espanjan kansallisen kevyen musiikkiteatterin muoto zarzuela on suojattu omalla instituutiollaan. Jos Teatro de la zarzuela lopetettaisiin, loppuisi kokonainen genre. Tämän tietävät myös poliitikot, ja se on talolle eräänlainen henkivakuutus.

Teatterin johtajana on italialainen **Paolo Pinamonti**. Hän kokee suurimmaksi haasteeksi sen, miten yhdistää laulu ja näytteleminen sekä miten saada zarzuela lähemmäksi nykypäivän yleisöä ilman että perinteistä tyyliä rikotaan.

"Laululliseesti zarzuela ei vaatimustasoltaan poikkea juurikaan italialaisesta oopperasta. Samalla se on tavallisten ihmisten elämästä kertovaa realistista teatteria, joten näyttelijänkyvyt ovat oleellisia. Jos pitää valita, otan silti hyvän laulajan", hän sanoo.

"Zarzuela on historiallisiin konventioihin sidottu muoto, jota ei voi tulkita miten vain. Hyvä ohjaaja pystyy silti löytämään modernin ilmaisun perinteistä kieltä kunnioittamalla."

Yhtenä esimerkkinä tällaisesta Pinamonti ottaa tammi-helmikuussa pyörineen **José Serranon** zarzuelan *La Reina mora*, jossa on paljon flamencotanssia. "Koreografi löysi tavan tulkita tanssiosuudet symbolisena ja sensuaalisena unena, jossa rakastavaiset elävät. Lopussa tuleva mustalaistanssi taas tehtiin realistisesti, jolloin draaman eri tasot saatiin esiin."

Pahimpia kilpailijoita zarzuelalle ovat amerikkalaiset musikaalit, joita on Madridissa paljon. "Ilmiö ei ole esteettinen vaan sosiologinen: monet nuoret kokevat, että zarzuela on vanhempien ja isovanhempien juttu, ja siksi he vieroksuvat sitä."

Zarzuela syntyi tavallisen kansan teatteriksi. Vieläkö se on sitä, etabloituna taiteena? "Kyllä se on: katso vaikka yleisöämme, joka on taatusti erilaista kuin oopperassa. Zarzuelan kyky yhdistää populaari- ja korkeakulttuuria on sen voima", Pinamonti sanoo.

Teatro de la zarzuelan orkesterina on Madridin sinfoniaorkesteri, joten musiikillinen taso on ammattimaisella pohjalla. Varoituksena matkailijalle: teatterissa ei ole tekstitystä, joten espanjan kielen taito on edellytys nauttia pitkiä puheosuuksia sisältävästä musiikkiteatterista. ■

Jos Serranon zarzuelassa La Reina mora on paljon flamencon vaikutteita.

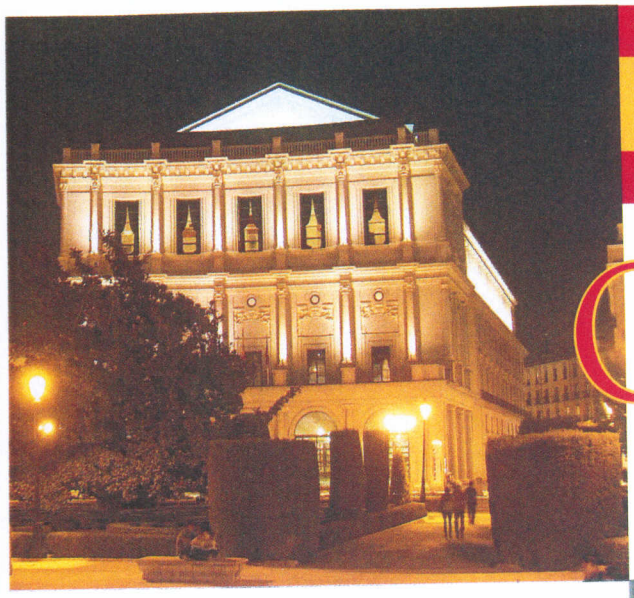

Tekstit: HARRI KUUSISAARI | Madrid

OOPPERAA aikamme äänellä

© JAVIER DEL REAL

GERARD MORTIER on harvoja legendoja oopperanjohtajien joukossa. Madridin Teatro Realissa hän on joutunut kovan paikan eteen julkisten tukien supistutta yli 50 prosentilla. Se ei häntä ole lannistanut, vaan missio säilyy: tehdä oopperasta oman aikamme näyttämötaidetta.

BELGIALAINEN **Gerard Mortier**, 69, tuli tunnetuksi nostettuaan 1980-luvulla Brysselin La Monnaie -oopperan maailmankartalle ja ennen kaikkea tuodessaan Salzburgin musiikkijuhlat vuosina 1992–2001 nykyaikaan elitistisestä Karajan-kohmeesta. Salzburgissa hänen onnistui radikaaleilla otteillaan ravisuttaa koko Itävallan kulttuuri-ilmapiiriä.

Sen jälkeen hän käväisi perustamassa tärkeäksi muodostuneen Ruhrtriennnalen kunnes rantautui Pariisin oopperan johtajaksi. Hän on saanut nimensä myös suomalaiseen oopperahistoriaan tilattuaan **Kaija Saariaholta** *Kaukaisen rakkauden* ja *Adriana Materin*.

Pariisin jälkeen odotti New York City Opera, joka kuitenkin joutui leikkaamaan budjettejaan niin, että Mortier erosi jo ennen asettautumistaan. Seuraava etappi oli Madridin Teatro Real. Sillä ei ole suuria perinteitä eikä tähtilaulajia, mutta Mortier vaistosi talon potentiaalit.

Hän otti käyttöön vanhat reseptinsä: mukana on paljon kantaesityksiä, ja klassikot raikastetaan innovatiivisin ohjauksin. Alkuvuoden ohjelmassa oli **Philip Glassin** uusi *Walt Disney* -oppera ja **Mozartin** *Cosi fan tutte* elokuvalegenda **Michael Haneken** ohjaamana.

Nyt on kuitenkin tullut pulma, jossa organisaattorin taidot punnitaan: Espanjan hallitus

Gerard Mortier tuli osaksi suomalaisen oopperan historiaa tilattuaan Kaija Saariahon Kaukaisen rakkauden ja Adriana Materin.

Michael Haneken ohjaama Mozartin Cosi fan tutte oli Teatro Realin alkuvuoden magneetteja. Elokuvagurun tulkinta klassikosta oli ulkoisesti yllättävänkin perinteinen, mutta dramaturgisesti se oli pitkälle viety ja tuore. Mozartin tunteiden laboratorio osoitti ajankohtaisuutensa. © JAVIER DEL REAL

leikkasi Teatro Realin tukia yli puolella, 28 miljoonasta eurosta 12 miljoonaan. Miten mikään ooppera voi edes selvitä tällaisesta romahduksesta hengissä?

"Kyllä me selviämme. Olemme lisänneet omaa rahanhankintaa sekä sponsoripuolella että lippujen hintoja korottamalla ja leikanneet tuotantokustannuksia etenkin lavasteiden ja pukujen osalta. Henkilöstö on suostunut mutinoitta myös palkanalennuksiin ja muihin joustoihin", Mortier kertoo toimistossaan.

Aki Kaurismäki kiikarissa

Yhteistuotannot ovat niin hänen kuin monen muunkin oopperanjohtajan keino kustannussäästöihin. Viekö tuotantojen kierrättäminen taloilta identiteettiä?

"Ennen kuin sen voi viedä, se täytyy luoda. Monella oopperalla ei sitä ole, koska he pyörittävät samoja *La Traviatoja* ja *La Bohémeja*. Meillä yli puolet teoksista on 1900-luvulta, ja klassikoista etsitään aina jokin nykyihmistä kiinnostava, tuore näkökulma."

Modernisointi ei silti ole Mortierille itsetarkoitus, vaan hänen ideaalissaan kaikki ratkaisut lähtevät musiikista. "Esimerkiksi *Don Giovanni* kuuluu mielessäni ilman muuta nykyaikaan, mutta *Figaron häät* taas 1700-luvulle, koska sen sosiaaliset koodistot ovat sieltä."

Yksittäisiä ohjauksia tärkeämpää hänelle on ohjelmiston kokonaisdramaturgia. Esimerkiksi ensi kaudella saksalaisen nykysäveltäjän **Wolfgang Rihmin** *Die Eroberung von Mexico* ja **Henry Purcellin** *The Indian Queen* muodostavat parin. "Ne tarkastelevat samaa latinalaisamerikkalaista teemaa eri vinkkelistä." Vielä kiehtovammalta tuntuu rinnastaa **Wagnerin** *Tristan ja Isolde* **Charles Wuorisen** uuteen gay-oopperaan *Brokeback Mountain*. "Molemmat ovat kuvia rakkaudesta, jonka paikka ei ole tässä maailmassa", Mortier sanoo.

> "ENNEN KUIN IDENTITEETTI VOIDAAN VIEDÄ, SE TÄYTYY LUODA."

Mortier käyttää mielellään tärkeitä elokuva- ja teatteriohjaajia, mutta ei muodin vuoksi vaan siksi, että heillä olisi jotain oleellista sanottavaa. "Olen suuri **Aki Kaurismäen** ihailija, ja pyysin häntä yhteen oopperatuotantoon. Se ei onnistunut, mutta ehkä yritän joskus uudelleen."

Samalla talon oman orkesterin kehittäminen säilyy fokuksessa.

"Muusikoistamme 70 prosenttia tulee ulkomailta. Tämä kuvastaa sitä, että musiikkikoulutus Espanjassa ei ole ollut säädyllisellä tasolla. Olen kuitenkin tyytyväinen orkesterin kehitykseen. Ei se nyt maailman paras ole mutta ainakin parempi kuin Brysselissä. Työilmapiiri on hyvä."

"Myöskään laulajien suhteen Espanjalla ei ole tarjota kovin paljoa. **Domingon**, **Berganzan** ja **Caballén** tapaiset omat tähdet ovat olleet täällä aina ulkopuolisia. Vain taso ratkaisee – en kiinnitä ketään pelkän kansallisuuden vuoksi. Nuoria espanjalaisia laulajia yritän uittaa sisään pienten roolien kautta, ja heidän keskuudessaan onkin ilmaantunut kiinnostavia kykyjä."

Sydämeltään eurooppalainen

Onko Mortier ollut tyytyväinen aiempiin saavutuksiinsa? "Brysselissä ja Salzburgissa kyllä, mutta Pariisin ooppera oli vaikeampi. Hallinnollisesti raskas talo on kuin Mount Everest: kun on saanut kiivettyä huipulle, ei näekään mitään. Madridin kuviot ovat Pariisiin verrattuna pienet, mutta täällä asiat muuttuvat, ja näkee työnsä tulokset. Nautin siitä."

Mortier ei haluaisi olla espanjalaisten poliitikkojen saappaissa, sillä työsarka on mahdoton. Osan syystä hän vierittää edelliselle sosialistihallitukselle. "Nykytilanteessa pitäisi suunnitella koko puutarha uudelleen sen sijaan että saksii vain muutamia kasveja. Tällaiseen visioiden luomiseen ei tunnu olevan aikaa, vaan asioita tehdään improvisoiden."

"Olisi erittäin tärkeää, että Euroopan maissa pidettäisiin kulttuurielämä irrallaan amerikkalaistyylisestä, markkinaehtoisesta ja epäsolidaarisesta systeemistä. Minä olen koko sydämeltäni eurooppalainen. Rakastan myös Pohjolaa: sisareni asuu Kööpenhaminassa, ja Suomessa minulla on paljon ystäviä. Uskon, että kuulumme eroistamme huolimatta samaan eurooppalaiseen perheeseen, jolla on yhteinen kulttuuritahto ja solidaarinen arvomaailma." ■